

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/163/133/93

TRADYCYJNY CZY PARTNERSKI MODEL RODZINY?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAXDZIERNIK 1993

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W ostatnich dziesięcioleciach obserwuje się stopniowe odchodzenie od tradycyjnego modelu rodziny, w której tylko mężczyzna zarabia na utrzymanie. Hasła równouprawnienia kobiet, lansowane również przez ideologów socjalizmu, przyczyniły się do podejmowania przez kobiety pracy zawodowej poza domem. Dla wielu praca taka nie była jednak wyborem, lecz koniecznością związaną z zapewnieniem rodzinie odpowiednich warunków materialnych.

Obecnie większość Polek dzieli swój czas pomiędzy obowiązki domowe a pracę zawodową. Czy spełnianie przez kobietę podwójnej roli - gospodyni domowej i osoby pracującej niesie konsekwencje w postaci podziału obowiązków domowych między wszystkich członków rodziny? Czy większą akceptacją cieszy się tradycyjny czy partnerski model rodziny?¹

Role kobiety i mężczyzny w rodzinie

Według tradycyjnego podziału ról w rodzinie mężczyzna jest odpowiedzialny za materialny byt swoich bliskich, natomiast do obowiązków kobiety należy zajmowanie się domem i wychowywanie potomstwa. Czy polskie kobiety akceptują ten tradycyjny model? Jaki sposób życia uważają za najlepszy?²

¹ Omawiane w komunikacie zagadnienia były przedmiotem badania "Kobiety '93" (we współpracy z Cambridge University) przeprowadzonego w dniach 7-19 sierpnia 1993 r. na ogólnopolskiej losowej próbie dorosłych kobiet (N=1087).

² Zob. także komunikat CBOS: "Kobiety o swoim życiu osobistym", październik 1993 r.

		CBOS
<i>Który z podanych ni ej sposobów ycia uwa a Pani za najlepszy?</i>		
Mąż i żona mniej więcej tyle samo czasu przeznaczają na pracę, oboje w równym stopniu zajmują się domem i dziećmi		54%
Jedynie mąż pracuje, zarabiając wystarczająco na zaspokojenie potrzeb rodziny, żona zajmuje się prowadzeniem domu, wychowywaniem dzieci, organizacją życia towarzyskiego rodziny itp.		27%
Zarówno mąż, jak i żona pracują zawodowo, mąż poświęca więcej czasu na pracę zawodową, żona zaś oprócz pracy zawodowej zajmuje się prowadzeniem domu, wychowywaniem dzieci		14%
Trudno powiedzieć		3%

Największa grupa ankietowanych (54%) preferuje partnerski model rodziny, w którym wszystkie obowiązki są równo podzielone między małżonków. Akceptacja tego modelu rośnie wraz ze wzrostem wykształcenia. Najwięcej zwolenniczek związków partnerskich jest wśród ankietowanych mających wysoką pozycję zawodową i wysokie dochody. Za najlepszy sposób życia uważają je częściej niż przeciętnie mieszkanki dużych miast, kobiety najmłodsze i panny.

Nieco ponad jedna czwarta respondentek uważa, że najlepszy jest tradycyjny model rodziny - mąż zarabiający na utrzymanie i żona zajmująca się domem. Pogląd taki prezentują przede wszystkim kobiety najstarsze, mające wykształcenie podstawowe, często uczestniczące w praktykach religijnych oraz gospodynie domowe.

Zwolenniczki tradycyjnego podziału ról są zdania, że praca zawodowa kobiety przynosi straty życiu rodzinnemu, polegające przede wszystkim na zaniedbywaniu obowiązków żony i matki. Panie preferujące model partnerski uważają, że aktywność zawodowa kobiety jest korzystna dla życia rodzinnego lub sądzą, że nie ma na nie wpływu. Korzyści postrzegane są przede wszystkim w aspekcie finansowym, znacznie rzadziej jako samorealizacja i satysfakcja osobista. Może to oznaczać, że akceptacja związków partnerskich, a tym samym współodpowiedzialności za poziom życia, w wielu przypadkach może być podyktowana wyobrażeniami o lepszej sytuacji materialnej rodziny, w której dwie osoby zarabiają na utrzymanie.

Chociaż znaczna grupa kobiet przyznaje, że związek partnerski jest najlepszym sposobem życia, w rzeczywistości większość polskich rodzin realizuje model tradycyjny (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Czy podane niżej stwierdzenia są, Pani zdaniem, zgodne z rzeczywistością czy też nie?	Wskazania ankietowanych		
	tak	nie	trudno powiedzieć
Mężczyzna jest bardziej niż kobieta odpowiedzialny za materialny byt rodziny	68	25	7
Takie obowiązki domowe jak: gotowanie, prasowanie, sprząatanie to naturalny obowiązek kobiety	74	24	2
Matka bardziej niż ojciec poświęca się dla dziecka i dla dobra rodziny	88	8	4

Z danych socjodemograficznych wynika, że zachowania wyznaczające tradycyjny model dostrzegają w swym otoczeniu przede wszystkim kobiety z niższym wykształceniem. Im wyższe jest wykształcenie respondentek, tym rzadziej zwyczajowo określone role kobiety i mężczyzny w rodzinie oceniane są jako zgodne z rzeczywistością.

Największe zróżnicowanie opinii w zależności od wykształcenia występuje w przypadku poglądów na temat obowiązków domowych. Zajęcia związane z prowadzeniem domu - gotowanie, pranie, sprząatanie - są najrzadziej traktowane jako naturalny obowiązek kobiety w rodzinach respondentek mających wyższe wykształcenie.

Kobiety czynne zawodowo częściej niż gospodynie domowe i emerytki sądzą, że pogląd, jakoby mężczyzna był bardziej niż kobieta odpowiedzialny za materialny byt rodziny, nie znajduje potwierdzenia w rzeczywistości. Częściej także niż kobiety niepracujące uważają za niezgodne ze stanem faktycznym stwierdzenie, że matka bardziej niż ojciec poświęca się dla dobra dzieci i rodziny. Te dwie oceny mają niewątpliwie związek z aktywnością zawodową ankietowanych. Praca zawodowa pozwala im czuć się współodpowiedzialną na równi z mężem za sytuację materialną rodziny, zarazem jednak znacznie ogranicza czas, jaki mogą poświęcić domowi.

Wśród opinii respondentek nie pracujących zawodowo wyróżniają się poglądy kobiet bezrobotnych. Częściej niż gospodynie domowe i emerytki uważają za niezgodne z rzeczywistością stwierdzenie, że to przede wszystkim mężczyzna odpowiada za poziom życia rodziny. Jednocześnie częściej zgadzają się z opinią, że prowadzenie domu jest naturalnym obowiązkiem kobiety. Prawdopodobnie osoby bezrobotne, odczuwając dyskomfort związany z utratą pracy i - co za tym idzie - obniżeniem statusu materialnego, w większym stopniu niż pozostałe niepracujące starają się realizować w życiu domowym i rodzinnym.

Opinie respondentek o podziale ról w rodzinie zapewne wiążą się z ich doświadczeniami życiowymi. Mężatki oraz kobiety niegdyś zamężne - rozwódki i wdowy - częściej niż panny sądzą, że zgodne z rzeczywistością są zachowania charakterystyczne dla tradycyjnego modelu rodziny.

Poglądy na temat zgodności z rzeczywistością stwierdzeń dotyczących tradycyjnego podziału ról kobiety i mężczyzny w rodzinie można potraktować również jako wypowiedzi o charakterze normatywnym. W tym aspekcie zwolenniczkami modelu rodziny, w której kobieta zajmuje się domem, a mężczyzna zarabia na utrzymanie, są najczęściej kobiety najstarsze, gospodynie domowe i emerytki, ankietowane mające wykształcenie podstawowe i kilka razy w tygodniu uczestniczące w praktykach religijnych. Najczęściej przeciwne tradycyjnemu modelowi są przede wszystkim kobiety najmłodsze, mające wyższe wykształcenie i pracujące zawodowo.

Istnieje związek między opinią o najlepszym modelu rodziny a oceną stanu rzeczywistego. Respondentki, dla których ideałem jest tradycyjny podział ról, częściej uważają, że mężczyzna rzeczywiście jest w większym stopniu odpowiedzialny za materialny byt rodziny, kobieta bardziej poświęca się dla dzieci, a prowadzenie domu jest jej naturalnym obowiązkiem. Ankietowane opowiadające się za partnerskim podziałem obowiązków częściej oceniają, że role, jakie tradycja wyznacza kobiecie i mężczyźnie, nie znajdują odbicia w rzeczywistości.

Konsekwencja w prezentowanych opiniach może mieć dwa źródła. Część kobiet stara się wprowadzać w życie swoje wyobrażenia o najlepszym modelu rodziny. Inne akceptują realizowany w ich rodzinach podział ról i nie pragną zmian - innymi słowy za najlepsze uznają to, co stanowi ich rzeczywistość.

Model rodziny - możliwości decyzyjne i obowiązki

O tym, czy w polskich rodzinach funkcjonuje tradycyjny czy partnerski model życia, najlepiej informują wypowiedzi ankietowanych na temat udziału poszczególnych członków rodziny w podejmowaniu różnych decyzji ważnych w życiu rodzinnym oraz podziału obowiązków domowych (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Kto najczęściej w Pani gospodarstwie domowym decyduje o:	Wskazania ankietowanych				
	żona	mąż	żona wspólnie z mężem	inne osoby	mąż, żona wspólnie z innymi osobami
- tym, co będzie na obiad	78	2	10	2	6
- zwykłych wydatkach, np. na żywność, środki czystości	71	2	21	2	3
- sposobach wychowywania dzieci (N=562)	22	3	72	1	2
- większych wydatkach, np. na pralkę, telewizor	14	6	71	1	5
- tym, jak spędzić wspólnie wolny czas	12	3	72	1	9
- spotkaniach rodzinnych, towarzyskich	12	3	73	1	8

W tabeli pominięto odpowiedź "trudno powiedzieć".
Dane dotyczą wyłącznie mężatek (N=703).

W większości polskich małżeństw istnieją elementy partnerstwa, przejawiające się we współdecydowaniu małżonków w sprawach dotyczących rodziny. Jednocześnie silnie daje o sobie znać tradycja - decyzje dotyczące prowadzenia domu należą niemal wyłącznie do kobiet. Ta sfera życia rodziny pozostaje całkowicie - od decyzji do realizacji - ich domeną.

Praca zawodowa kobiety, a co za tym idzie współuczestniczenie w utrzymaniu rodziny, w niewielkim stopniu wpływa na jej możliwości samodzielnego decydowania o większych wydatkach. Wprawdzie gospodynie domowe najrzadziej w porównaniu z innymi ankietowanymi same podejmują decyzje dotyczące większych zakupów, jednak wśród rodzin kobiet pracujących zawodowo największą część stanowią te, w których małżonkowie wspólnie decydują o większych zakupach.

Samodzielne decyzje związane z wychowywaniem dzieci częściej niż przeciętnie podejmują robotnice niewykwalifikowane oraz kobiety o wysokim statusie społeczno-zawodowym - przedstawicielki kadry kierowniczej i inteligencji. W przypadku tej ostatniej grupy decyzje dotyczące dzieci częściej niż przeciętnie podejmują również sami mężowie, najrzadziej natomiast występuje współdecydowanie małżonków.

W rodzinach kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą znacznie częściej niż w domach pozostałych respondentek mężowie decydują o codziennych wydatkach i jadłospisie oraz częściej współdecydują o sposobach wychowywania dzieci. Podejmowanie przez kobiety bardzo absorbującej aktywności poza domem może zatem powodować ich rezygnację z tradycyjnego podziału ról i w efekcie ograniczenie domowych "uprawnień decyzyjnych" w sferach tradycyjnie kobiecych.

Równouprawnienie kobiet przyniosło im możliwość samorealizacji w pracy zawodowej, nie zwolniło ich jednak z obowiązków domowych (tab. 3).

Tabela 3

w procenatch

Kto zazwyczaj w Pani gospodarstwie domowym wykonuje następujące obowiązki domowe:	Wskazania ankietowanych							
	respon- dentka	mąż	syn	córka	respon- dentka wspólnie z mężem	respon- dentka wspólnie z córką	wszy- scy	inne osoby
- przygotowywanie posiłków	75	2	--	1	10	4	2	6
- zmywanie naczyń	60	4	--	5	11	9	3	8
- sprząatanie	55	3	1	6	14	10	4	7
- gruntowne porządki	47	3	--	3	25	8	7	7
- pranie	79	2	--	3	4	6	1	5
- prasowanie	77	2	--	5	4	6	1	5
- naprawa odzieży	82	2	--	2	3	1	1	9
- codzienne zakupy	51	10	1	4	18	5	3	8
- przygotowanie opału (N=316)	7	77	3	--	5	--	1	7
- noszenie wody (N=82)	16	43	8	4	18	1	1	9
- odrabianie lekcji z dziećmi (N=283)	52	12	--	4	26	--	1	5
- opieka nad osobami kalekimi, chorymi (N=85)	59	11	2	5	15	--	1	7
- zlecenie usług do wykonania (N=597)	19	58	1	--	14	--	1	7
- załatwianie spraw urzędowych	29	42	2	1	21	--	2	3
- wyrzucanie śmieci	17	27	15	7	12	3	4	15
Pominięto kategorię "trudno powiedzieć". Dane dotyczą kobiet zamężnych (N=703).								

Zajęciem kobiet jest dbanie o dom i rodzinę. To przede wszystkim one gotują, piorą, sprząatają, prasują i zajmują się dziećmi. Mężowie włączają się głównie w te domowe obowiązki, które wymagają siły fizycznej (np. gruntowne porządki), oraz przejmują czynności, będące swego rodzaju "reprezentowaniem" rodziny poza domem - załatwianie spraw urzędowych, zlecenie

usług. Tradycyjny podział obowiązków na kobiece i męskie jest zatem mocno zakorzeniony w polskich rodzinach. Co więcej, uzyskane wyniki pozwalają sądzić, że ten model życia może być kontynuowany w następnym pokoleniu. W obowiązkach domowych, będących tradycyjną domeną kobiet, uczestniczą przede wszystkim córki. Następuje zatem swego rodzaju transmisja wzorów postępowania - córki, przejmując obowiązki matek, przygotowywane są do pełnienia w rodzinie określonej roli.

Partnerski model rodziny, polegający na dzieleniu obowiązków domowych między współmałżonków, przeważa w środowiskach miejskich oraz wiąże się z wysoką pozycją społeczno-zawodową kobiety. Model tradycyjny funkcjonuje głównie w rodzinach mieszkanek wsi, rolniczek i kobiet najniżej wykształconych. Można również sądzić, że te kobiety najczęściej wychowują córki do tradycyjnej roli - wypełniania "kobiecych" obowiązków domowych.

Generalnie, w rodzinach kobiet aktywnych zawodowo partnerski podział obowiązków domowych jest zjawiskiem nieco częstszym niż w przypadku kobiet niepracujących, jest to jednak różnica niewielka. Z przedstawionych danych wynika, że w praktyce najczęściej jest realizowany zmodyfikowany model tradycyjnej rodziny - oboje małżonkowie zarabiają na utrzymanie, a kobieta dodatkowo spełnia obowiązki domowe. Zarazem jednak - jak wspomniano wcześniej - ten właśnie sposób życia uzyskał najniższą akceptację ankietowanych.

Czynnikiem w znacznej mierze decydującym o modelu rodziny są wzory zachowań przejęte od rodziców i realizowane we własnym domu. Wzory te, przejmowane najczęściej nieświadomie, gdyż uznawane są za oczywiste, mogą utrudniać kształtowanie nowych, nastawionych na partnerstwo postaw zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. Respondentki, które są lub były zameżne, poproszono, aby porównały zakres obowiązków domowych swojego męża i ojca (tab. 4). Zadane im pytanie brzmiało: "Gdy porówna Pani męża do Pani ojca, to czy, Pani zdaniem, mąż ma/miał więcej czy też mniej obowiązków domowych niż Pani ojciec?"

Tabela 4

w procentach

Badane grupy kobiet	Porównanie zakresu obowiązków domowych męża i ojca			
	mąż ma/miał więcej obowiązków	tyle samo	mąż ma/miał mniej obowiązków	trudno powiedzieć
Ogółem	33	16	34	15
Mężatki	38	16	34	12
Rozwódki	4	9	69	18
Wdowy	27	19	29	25

Opinie wśród mężatek i wdów są podzielone - niemal tyle samo kobiet ocenia, że ich mężowie mają (mieli) mniej obowiązków niż ojcowie, co jest przeciwnego zdania. Według większości kobiet rozwiedzionych, ich byli mężowie mieli mniej obowiązków domowych niż ich ojcowie.

Wprowadzenie "udogodnień cywilizacyjnych" (bieżącej wody, centralnego ogrzewania itp.) mogło spowodować zmniejszenie zakresu męskich obowiązków domowych. Natomiast większa aktywność zawodowa kobiet wymaga niekiedy od mężczyzn podjęcia dodatkowych działań na rzecz rodziny. Jednak, jak wspomniano wcześniej, obowiązki domowe mężczyzn ograniczone są w większości przypadków do kilku, ściśle określonych czynności. Można zatem sądzić, że zwiększenie bądź zmniejszenie zakresu obowiązków odbywa się w ramach tych właśnie zajęć. Poszerzanie zakresu obowiązków przez wchodzenie na obszary tradycyjnie kobiece ma częściej miejsce w rodzinach kobiet najlepiej wykształconych, mających wysoką pozycję zawodową. Te właśnie kobiety częściej niż inne oceniają, że ich mężowie w porównaniu z ojcami są bardziej obciążeni obowiązkami domowymi, a jednocześnie ich rodziny najczęściej realizują partnerski model życia.

Konflikty w rodzinie

Zjawiska towarzyszące przemianom gospodarczym - bezrobocie, obniżenie poziomu życia - dotyczą wielu polskich rodzin. Związana z nimi frustracja i brak poczucia bezpieczeństwa z pewnością przyczyniają się do powstawania sytuacji konfliktowych. Kobiety zapytane, co najczęściej jest powodem konfliktów w ich gospodarstwie domowym, wskazywały:

- brak pieniędzy w domu	52%
- brak czasu Pani lub męża dla rodziny	17%
- niewypełnianie obowiązków domowych przez męża	17%
- kłopoty sprawiane przez dzieci	17%
- niewypełnianie obowiązków domowych przez dzieci	14%
- bezrobocie kogoś z rodziny	13%
- nadużywanie alkoholu przez kogoś z rodziny	13%
- brak porozumienia co do sposobu wychowywania dzieci	12%
- stosunki z rodzicami, teściami, dalszą rodziną	9%
- zazdrość małżeńska, osoby trzecie	4%
- inne przyczyny	13%
Nie dotyczy (gospodarstwo jednoosobowe lub nie ma konfliktów)	12%

Respondentki mogły wybrać nie więcej niż 3 odpowiedzi; pytanie zamknięte.

Utworzona na podstawie wypowiedzi ankietowanych hierarchia czynników sprzyjających konfliktom stanowi swego rodzaju "znak czasu" - konflikty w rodzinach zdecydowanie najczęściej wywołuje brak pieniędzy. O nieporozumieniach na tym tle mówią szczególnie często mieszkanki małych miast i wsi, kobiety z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, robotnice niewykwalifikowane, rolniczki i bezrobotne.

Można sądzić, że sprawy finansowe mogą również w znaczący sposób wpływać na eskalację konfliktów dotyczących innych sfer życia. Brak czasu dla rodziny może być efektem większych wysiłków skierowanych na polepszenie sytuacji materialnej. Ten czynnik jako przyczynę nieporozumień wskazują częściej niż przeciętnie kobiety dobrze sytuowane, mające wysoką pozycję społeczno-zawodową - przedstawicielki kadry kierowniczej, inteligencji i prywatnego biznesu. W ich przypadku brak czasu dla rodziny jest również prawdopodobnie efektem większej aktywności zawodowej.

Część respondentek wymienia jako główną przyczynę konfliktów niewypełnianie obowiązków domowych przez męża. Czynnik ten wskazują częściej niż pozostałe kobiety ankietowane z tych grup społeczno-zawodowych, w których akceptacja związków partnerskich i praktyczna realizacja tego modelu jest największa. Może to wskazywać na - z jednej strony - zbyt duże obciążenie mężczyzn obowiązkami, z drugiej natomiast - potwierdzać ich niechęć do współuczestniczenia w zajęciach domowych. Realizacja modelu partnerskiego, polegającego na dzieleniu obowiązków domowych pomiędzy współmałżonków, w wielu przypadkach natrafia więc na przeszkody w postaci braku akceptacji ze strony mężczyzny.

Przyczyną domowych nieporozumień bywają także dzieci. Zdarza się to najczęściej w rodzinach matek prowadzących samodzielną działalność gospodarczą i rolniczek. Być może z racji specyficznego charakteru pracy kobiety te powierzają dzieciom więcej obowiązków. Kłopoty sprawiane przez dzieci wywołują konflikty przede wszystkim w rodzinach wielkomiejskich i najuboższych. O braku porozumienia co do sposobów wychowywania dzieci mówi co czwarta ankietowana z wyższym wykształceniem, przedstawicielka kadry kierowniczej i prywatnego biznesu. Przyczyną nieporozumień w rodzinach kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą znacznie częściej niż w innych jest zazdrość małżeńska. Może to wynikać ze specyficznych warunków pracy tych kobiet. O złych stosunkach z rodzicami lub teściami wspominają przede wszystkim respondentki najmłodsze.

Podsumowując można powiedzieć, że nieporozumienia dotyczące finansów, braku pracy czy nadużywania alkoholu występują głównie w rodzinach kobiet mających niską pozycję społeczno-zawodową oraz złe warunki materialne. Przy wyższej pozycji i lepszych warunkach życia konflikty są związane z podziałem ról w rodzinie, brakiem porozumienia między jej członkami oraz z innymi niematerialnymi sferami funkcjonowania domu.

Największa część ankietowanych kobiet (40%) jest zdania, że w ciągu ostatnich lat liczba konfliktów w ich rodzinach się nie zmienia. Dotyczy to przede wszystkim konfliktów, których przyczyny nie są związane - pośrednio lub bezpośrednio - z sytuacją zewnętrzną, z przemianami gospodarczymi w kraju. Więcej niż jedna czwarta respondentek ocenia jednak, że w ich rodzinach w ciągu ostatnich lat nastąpiła eskalacja konfliktów. Z danych wynika, że chodzi tu przede wszystkim o nieporozumienia, których przyczyną jest brak pieniędzy lub zwolnienie z pracy kogoś z rodziny. Ubożenie społeczeństwa i bezrobocie są więc czynnikami silnie konfliktogennymi, mogącymi znacząco wpłynąć na destabilizację wielu polskich rodzin.

★

★

★

Dla większości ankietowanych kobiet najbardziej pożądanym modelem małżeństwa jest związek partnerski, w którym oboje małżonkowie zarabiają na dom i wspólnie wykonują obowiązki domowe. Praktyka wygląda jednak inaczej. Silnie zakorzeniona tradycja, dzieląca prace domowe na "damskie" i "męskie", sprawia, że kobiety najczęściej pracują na "dwa etaty" - godząc pracę zawodową z obowiązkami pani domu. Zakres domowych obowiązków mężczyzny nie obejmuje z reguły czynności związanych z prowadzeniem domu, z wyjątkiem ciężkich prac fizycznych. Partnerstwo małżonków, wyrażające się we współdecydowaniu, dotyczy najczęściej sfer innych niż tradycyjnie kobiece obowiązki domowe.

Wzory postępowania przekazywane dzieciom w procesie wychowania ułatwiają przejmowanie przez nie w przyszłości tradycyjnych ról w rodzinie. Partnerski model życia realizują najczęściej kobiety mieszkające w dużych miastach i mające wysoką pozycję społeczno-zawodową. W rodzinach mieszkanki wsi i kobiet najniżej wykształconych częściej występuje model tradycyjny.

Niewywiązywanie się z obowiązków domowych przez mężczyznę bywa główną przyczyną konfliktów w stosunkowo niewielkiej części małżeństw ankietowanych kobiet. Obecnie nieporozumienia rodzinne zostały zdominowane przez kłopoty finansowe.

Opracowała
Magda GWIAZDA

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy jest zgodne z rzeczywistością, że mężczyzna jest bardziej niż kobieta odpowiedzialny za materialny byt rodziny?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	69	25	6	1087
Wiek				
do 24 lat	66	31	3	132
25-34	71	24	6	208
35-44	61	32	7	240
45-54	71	20	9	152
55-64	71	23	6	164
65 lat i więcej	73	20	7	183
Stan cywilny				
Panna	65	28	7	159
Mężatka	69	25	6	703
Rozwódka	60	28	12	50
Wdowa	71	22	7	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	64	30	6	280
Miasto do 20 tys.	68	24	8	179
od 21 do 100 tys.	68	26	6	447
101-500 tys.	75	19	6	127
501 tys.i więcej mieszk.	85	13	2	47
Region				
Północny	66	25	9	122
Zachodni	67	28	5	119
Środkowozachodni	68	26	5	165
Srodkowy	71	23	5	185
Wschodni	75	20	6	127
Południowo-wschodni	66	26	8	164
Południowo-zachodni	66	27	6	205
Wykształcenie				
Podstawowe	73	21	6	415
Zasadnicze zawodowe	69	26	5	190
Srednie	65	28	7	407
Wyższe	63	32	5	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	59	33	8	73
Prac.umysł.niż.szczebla	61	30	9	157
Pracownicy fiz.- umysł.	64	33	3	73
Robotnicy wykwalifikowani	58	39	3	62
Robotnicy niewykwalifik.	61	29	10	51
Rolnicy	69	23	8	64
Prywatni przedsiębiorcy	56	28	17	18
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	75	19	6	339
Uczniowie i studenci	68	30	2	44
Bezrobotni	68	26	6	97
Gospodynie domowe i inni	83	14	3	105
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	65	19	16	62
500 tys. - 999 tys.	67	28	6	265
1000 tys. - 1499 tys.	71	26	3	279
1500 tys. - 1999 tys.	70	23	7	224
2000 tys. i powyżej	67	25	8	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	66	28	7	461
Srednie	68	26	6	450
Dobre	78	17	5	175
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	71	24	5	97
Raz w tygodniu	69	24	7	636
Kilka razy w roku	68	28	5	260
W ogóle nie uczestniczy	62	29	10	94
Zainteresowanie polityką				
Duże	62	27	12	60
Srednie	65	30	5	327
Małe lub żadne	71	23	6	700
Poglądy polityczne				
Lewica	64	30	6	192
Centrum	68	26	6	273
Prawica	71	23	6	143
Trudno powiedzieć	70	23	6	474

Tabela 2. Czy jest zgodne z rzeczywistością, że takie obowiązki jak:
gotowanie, prasowanie, sprzątanie to naturalny obowiązek kobiety?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	75	24	1	1087
Wiek				
do 24 lat	63	37	0	132
25-34	65	34	1	208
35-44	74	25	1	240
45-54	78	21	1	152
55-64	79	20	1	164
65 lat i więcej	87	10	2	183
Stan cywilny				
Panna	64	34	2	159
Mężatka	75	24	1	703
Rozwódka	74	22	4	50
Wdowa	82	15	3	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	77	21	1	280
Miasto do 20 tys.	82	17	2	179
od 21 do 100 tys.	72	27	1	447
101-500 tys.	72	26	2	127
501 tys. i więcej mieszk.	60	38	2	47
Region				
Północny	73	25	2	122
Zachodni	77	20	3	119
Środkowozachodni	75	25	0	165
Środkowy	68	31	1	185
Wschodni	81	17	2	127
Południowo-wschodni	79	19	2	164
Południowo-zachodni	72	28	0	205
Wykształcenie				
Podstawowe	88	10	2	415
Zasadnicze zawodowe	73	27	1	190
Średnie	66	33	1	407
Wyższe	49	49	1	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	42	0	73
Prac.umysł.niż.szczebła	63	35	2	157
Pracownicy fiz.- umysł.	70	30	0	73
Robotnicy wykwalifikowani	56	42	2	62
Robotnicy niewykwalifik.	80	20	0	51
Rolnicy	84	16	0	64
Prywatni przedsiębiorcy	78	17	6	18
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	83	14	3	339
Uczniowie i studenci	59	41	0	44
Bezrobotni	88	12	0	97
Gospodynie domowe i inni	75	25	0	105
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	87	11	2	62
500 tys. - 999 tys.	80	19	1	265
1000 tys. - 1499 tys.	77	23	0	279
1500 tys. - 1999 tys.	69	29	2	224
2000 tys. i powyżej	68	30	2	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	79	20	2	461
Średnie	72	27	1	450
Dobre	69	30	2	175
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	87	11	2	97
Raz w tygodniu	78	21	1	636
Kilka razy w roku	67	32	1	260
W ogóle nie uczestniczy	59	39	2	94
Zainteresowanie polityką				
Duże	62	37	2	60
Średnie	71	29	0	327
Małe lub żadne	77	21	2	700
Poglądy polityczne				
Lewica	74	24	2	192
Centrum	71	28	0	273
Prawica	77	22	1	143
Trudno powiedzieć	76	23	2	474

Tabela 3. Czy jest zgodne z rzeczywistością, że matka bardziej niż ojciec poświęca się dla dziecka i dobra rodziny?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	89	8	3	1086
Wiek				
do 24 lat	83	14	3	132
25-34	87	8	5	207
35-44	89	7	4	240
45-54	91	8	1	152
55-64	89	9	2	164
65 lat i więcej	93	3	4	183
Stan cywilny				
Panna	84	9	6	159
Mężatka	89	8	3	702
Rozwódka	94	2	4	50
Wdowa	91	6	3	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	90	7	3	280
Miasto do 20 tys.	89	6	4	179
od 21 do 100 tys.	88	8	4	446
101-500 tys.	89	7	4	127
501 tys. i więcej mieszk.	83	15	2	47
Region				
Północny	90	7	3	122
Zachodni	89	8	3	119
Środkowozachodni	91	6	3	165
Środkowy	84	11	5	185
Wschodni	91	6	4	127
Południowo-wschodni	92	4	4	164
Południowo-zachodni	86	11	3	204
Wykształcenie				
Podstawowe	91	5	4	414
Zasadnicze zawodowe	89	7	3	190
Srednie	87	9	4	407
Wyższe	81	16	3	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	82	12	5	73
Prac.umysł.niż.szczelba	86	9	5	157
Pracownicy fiz.- umysł.	89	10	1	73
Robotnicy wykwalifikowani	79	16	5	62
Robotnicy niewykwalifik.	88	10	2	51
Rolnicy	94	5	2	64
Prywatni przedsiębiorcy	89	11	0	18
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	91	5	3	339
Uczniowie i studenci	89	7	5	44
Bezrobotni	92	5	3	97
Gospodynie domowe i inni	89	7	4	104
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	95	2	3	62
500 tys. - 999 tys.	92	5	4	265
1000 tys. - 1499 tys.	89	8	3	278
1500 tys. - 1999 tys.	85	9	5	224
2000 tys. i powyżej	87	10	2	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	90	7	3	461
Srednie	88	8	4	449
Dobre	87	9	3	175
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	97	1	2	97
Raz w tygodniu	90	7	3	635
Kilka razy w roku	84	12	4	260
W ogóle nie uczestniczy	83	11	6	94
Zainteresowanie polityką				
Duże	88	8	3	60
Srednie	87	10	3	327
Małe lub żadne	90	7	4	699
Poglądy polityczne				
Lewica	89	10	1	192
Centrum	89	7	4	272
Prawica	87	10	3	143
Trudno powiedzieć	89	6	4	474

Tabela 4. Co jest najczęściej powodem konfliktów w Pani gospodarstwie domowym? 1 - niewypełnianie obowiązków domowych przez męża; 2 - niewypełnianie obowiązków domowych przez dzieci; 3 - brak pieniędzy w domu; 4 - brak czasu Pani lub męża dla rodziny; 5 - bezrobocie kogoś z rodziny; 6 - nadużywanie alkoholu przez kogoś z rodziny; 7 - kłopoty sprawiane przez dzieci; 8 - brak porozumienia co do sposobu wychowywania dzieci; 9 - stosunki z teściami, rodzicami, rodziną; 10 - zazdrość małżeńska; 11 - inne przyczyny

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Trudno powie- dziec	Liczba osób
Ogółem	19	15	59	20	15	15	19	13	10	4	14	3	856
Wiek													
do 24 lat	11	7	52	15	16	16	16	12	17	4	18	4	114
25-34	26	11	61	30	11	9	25	21	13	5	7	1	182
35-44	18	26	65	21	16	16	21	14	6	5	10	2	222
45-54	17	18	62	22	15	16	13	12	8	4	12	3	130
55-64	25	10	54	12	19	21	14	4	4	4	19	4	113
65 lat i więcej	17	11	48	5	11	10	18	11	8	0	27	5	88
Stan cywilny													
Panna	1	11	58	7	17	16	13	9	11	1	28	4	106
Mężatka	25	15	58	24	14	15	19	14	9	5	11	2	645
Rozwódka	6	28	69	8	22	14	19	8	14	0	6	3	36
Wdowa	0	22	59	4	13	9	22	12	9	0	20	6	69
Miejsce zamieszkania													
Wieś	17	14	81	11	25	18	19	7	10	1	8	2	220
Miasto do 20 tys.	21	12	72	20	13	18	14	20	7	6	6	1	145
od 21 do 100 tys.	17	16	54	22	14	13	19	15	10	4	18	3	347
101-500 tys.	29	17	22	22	3	13	20	16	13	6	21	4	99
501 tys. i więcej mieszk.	23	21	23	33	3	10	26	8	8	10	21	5	39
Region													
Północny	15	14	65	26	21	15	18	10	9	5	16	2	94
Zachodni	22	18	60	15	20	9	29	21	11	1	11	6	87
Środkowozachodni	14	17	60	16	18	14	17	14	7	4	10	1	127
Środkowy	21	15	57	22	13	13	13	10	13	6	14	6	145
Wschodni	20	17	56	17	18	19	20	14	10	3	19	3	109
Południowo-wschodni	24	14	63	21	16	18	18	15	9	4	12	2	131
Południowo-zachodni	18	15	53	20	4	13	18	12	8	5	15	2	163
Wykształcenie													
Podstawowe	17	14	68	10	19	18	16	8	8	4	15	3	302
Zasadnicze zawodowe	17	14	68	22	18	20	25	14	9	6	6	2	161
Średnie	20	19	50	26	11	11	19	16	11	4	16	2	326
Wyższe	33	12	36	27	4	6	13	24	12	1	19	4	67
Grupa społ.-zaw. pracujący													
Kadra kier., inteligencja	24	18	38	26	7	13	12	26	12	4	18	1	68
Prac.umysł.niż.szczebła	25	18	55	33	6	8	20	21	13	2	13	2	134
Pracownicy fiz.- umysł.	23	17	52	28	14	12	18	11	11	6	22	2	65
Robotnicy wykwalifikowani	19	19	74	15	17	13	24	7	9	2	7	2	54
Robotnicy niewykwalifik.	24	9	80	13	24	26	20	11	7	4	4	0	46
Rolnicy	18	23	73	23	5	21	20	9	11	5	14	2	56
Prywatni przedsiębiorcy	25	25	44	25	6	13	19	25	13	19	0	0	16
Bierni zawodowo													
Renciści i emeryci	18	11	54	7	15	16	15	8	5	2	22	6	194
Uczniowie i studenci	0	15	56	5	15	15	18	10	15	3	18	3	39
Bezrobotni	17	16	77	20	40	16	26	8	13	7	5	0	86
Gospodynie domowe i inni	18	13	52	24	11	15	19	18	7	5	7	4	96
Dochody na jedną osobę													
Poniżej 500 tys. zł	14	19	83	19	25	19	25	17	12	2	5	0	59
500 tys. - 999 tys.	16	19	77	14	25	17	23	11	9	4	8	2	243
1000 tys. - 1499 tys.	18	12	58	22	13	15	19	15	6	4	10	4	224
1500 tys. - 1999 tys.	23	19	54	19	8	12	14	12	12	5	15	2	155
2000 tys. i powyżej	26	12	28	24	7	13	14	14	13	5	28	5	152
Ocena własnych war. mater.													
Złe	18	14	77	15	21	18	17	12	8	3	7	2	367
Średnie	17	16	53	22	13	13	19	15	10	4	19	3	350
Dobre	28	18	22	26	3	12	22	14	12	7	21	4	139
Udział w prakt. religijnych													
Kilka razy w tygodniu	15	10	66	8	18	23	23	10	5	6	19	2	62
Raz w tygodniu	19	16	60	21	14	13	19	12	10	3	15	3	499
Kilka razy w roku	21	17	58	19	16	16	18	17	11	7	9	3	222
W ogóle nie uczestniczy	19	14	44	22	16	15	16	18	7	3	15	4	73
Zainteresowanie polityką													
Duże	17	17	46	17	15	17	20	17	4	4	11	7	46
Średnie	19	16	53	25	14	13	20	16	10	4	17	2	260
Małe lub żadne	20	15	62	17	15	15	18	12	10	4	13	3	550
Poglądy polityczne													
Lewica	19	19	63	20	15	15	21	16	13	3	11	4	165
Centrum	23	12	58	21	16	12	23	12	11	5	16	1	224
Prawica	20	20	49	22	12	12	19	18	16	4	20	1	112
Trudno powiedzieć	18	15	61	18	15	18	15	11	5	4	12	4	353